

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK: Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára :
24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai 5 évi kötelezettséggel
egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Iszlai Márton egyll. pénztárnokhoz
küldendő Kolozsvárra (unitárius leányiskola).

Templomban.

Valahányszor a harangok

Csengő hangja ide hív :

Dalba olvad, imára gyúl

Minden lélek, minden szív ;

Itt a gazdag a szegénnyel

Egy érzéssel borul le,

S téged, oh! csak téged imád

Ég, föld dicső Istene!

Örök szeretet!

Oh! mert te vagy fényben, árnyban,

Csüggedésben, reményben

Világító szövétnekünk,

Erős várunk jó Isten!

Jóságodnak nincs határa,

Szereteted végtelen :

Az túl hat a csillagokon,

Ez nem hagy el sohasem.

Örök szeretet!

Te jelen vagy, téged látunk :

A magas menny kékboltján,

A hajnalnak bíborában,

A napnak estalkonyán,

A kikelet mosolyában,

A hervadás évszakán,

A hideg tél jégvirágán,

A nyár rengő kalászában :

Örök szeretet!

A te örök hatalmat
Hirdeti és ragyogja
A fényes nap; a kéklő ég
Számíthatatlan csillaga;
A szivárvány játszó zine,
A felhőknek könnyüje,
A mezőknek liliomán
Csüngő harmat-csepp fénye:
Örök szeretet!

Bölcsességed nyilatkozik:
A teremtés rendjében,
Az esztendő szakasziban,
A nappalban, éjjelben,
A bölcsőben, koporsóban,
Égen, földön, egyaránt.
Bölcsék a te intézetid
Igaz Isten, jó Atyánk:
Örök szeretet!

Mindezekért millióknak
Kél dicsének ajakán,
Millióknak hő imája
Száll te hozzád „*Mi Atyánk*”
Lélekben és igazságban
Esdve kérünk tégedet
Vedd kedvesen s imájában
Hallj meg buzgó népedet:
Örök szeretet!

Firtos-Váralja.

József János

Channing Ellery Vilmos, mint erkölcs-
reformatör.

(Vége.)

Meg sem kísértem t. hallgatóim elébe rajzolni, miképpen nőtt Channing ifju lelke az új környezetben. Itt ismerte meg a valódi életből a rabszolgaságot, mely ellen később teljes lelkéből küzdött; itt léte alatt folyt le a francia forradalom, mely az ifjut leveleiben s később a papot beszédeiben örökre emlékezetes nyi-

latkozatokra készítette. Channinget a nagy események a politika és társadalom tüzetes tanulmányozásába is bele vitték, de azért a tanitástól s a theológiától nem akart elmaradni s a miatt éjjeleit is nappallá tette s ezzel összerontotta egészségét.

Később így írta le az időt, a melyet Richmondban töltött: „Küzdöttem ott úgy mint sehol és soha azóta. Egész lényem kezdett rendre összeroskadni a szakadatlan munka alatt. A nélkül, hogy lett volna egyetlen ember, a kivel közölhessem legbelsőbb érzelmeimet s legmélyebb gondolataimat, az értelmi és erkölcsi megpróbáltatások özönében, s a szív és lélek izgalmaiban annyira elvoltam merülve, hogy néha az álmatlanság vett erőt rajtam, s csaknem teljesen összeromlott étvágyam. Majdnem olyan sovány nyá lettem, mint egy csontváz. Mégis hálával gondolok vissza ezekre a napokra! Ha küzködtem valahol egész lélekkel a tisztaságért, igazságért és joságért, itt igen. Azt hiszem itt, a kisértések közepette, dőlt el, vajjon a szenvedélyek s a világ áldozatja, avagy az Isten szabad gyermeke és szolgája vagyok-e?”

1800 nyarán visszatért Newportba, hol egy jeles lelkész (Dr. Hopkins) kiváló hatással volt rá. Itt tovább folytatta a papságra készülést, még pedig a legteljesebb öntudatossággal s a legszorosabb szabályokhoz tartva magát.

1802-ben, tehát 22 éves korában kezdett prédikálni s ugyanabban az évben hívták meg lelkésznek Bostonba. A meghívást elfogadta s ezzel ifjúi összes törekvése, minden vágya teljesülve volt. Most már módjában állott, hogy érvényesítse lelke nagy erejének azt a befolyását — mellyel önmagát megteremtette — a másoknak emberekké teremtésében.

Keresztelő János azt prédikálta: térjetez meg, az Isten országa elközelgett. Jézus azt mondotta: Isten országa tibennetek van. Channing ezt mondotta: ébredjetez önérzetre!

Ott saját szemei előtt sok milliora ment a száma azoknak a szines bőrű lényeknek, a kik formailag emberek voltak, de valósággal rabszolgák, idegen zsarnokok bilincsébe verve testök és eltetelve lelkök. Itt a vén Európában a fehér rabszolgák száma még nagyobb, de legnagyobb mégis azoké, a kik lehetnének, de nem tudnak urai lenni önmagoknak.

Még 18–20 éves korában megérlelte magában az ember tiszta fogalmát. Én azt hiszem — így ír egy barátjának — *az ember* a maga sorsa kovácsa. Igyekezettel megnövelheti hasznossága körét. Munkássággal megsokszorosíthatja önmagát.

Mi az ember? írja ismét barátjának. Mire született az ember? Hogy táplálkozzék, hogy szerezzé táplálékát a földből s azután hervadjon el elfeledve és ismeretlenül? Oh nem, ő az istenségnek egy szikráját hordozza keblében s prometheusi tűz eleve-

níti testét. Nézz az emberi lélekre! Nézd miként tör előre, miként terjed szét a végtelen térben. Említsem-e az erkölcsi megfigyelés tehetségét, vagy teremtő képzelődését? Kérdem — mond meg — miben áll az ember tökéletessége? Természetének melyik része kíván legtöbb gondot? Melyik forrásból van merítve az ő legrationalisabb és legállandóbb boldogsága? Azt kell felelned rá: a *lélekből*. A mely mértékben gyarapodik lelke a tudományban és erényben, abban a mértékben boldog. . . Miután a test annyival alább való a léleknél, gondold, hogy több gondot kell fordítanunk a táplálására, ruházatára, mint a mennyi szükséges? Nem. . . . A testnek kevés táplálékra van szüksége. Az emberiség rossz irányban fejti ki munkásságát. Az embernek nem a testre, hanem a lélekre kellene gondolni.

Tudom — folytatja tovább — erre te azt feleled: az ember önző. Igaz, de hát annak kellene lennie? Hát az ember magáért teremtett-e vagy embertársaiért? . . . Hát az embernek testéért kellene-e inkább törődnie vagy lelkeért?

Ebben egyetértünk — folytatja — mert azt mindnyájau szeretnők, ha a tudomány szeretete foglalná el a pénz szeretete helyét, de nem tudjuk a módját. Hát én azt is megmondom: a *nevelés* által, mert csak tekints szivedbe — mondja barátjának s itéld meg magadnak, vajjon a jótékonyság és rokonszenv elve nincs-e oly erősen bevésve szívedbe Isten által, hogy azok legyenek cselekedeteink fő irányadói. . . .

Nem lelkesülsz-e ennek a szép képnek a látásán? Nézd miképpen támad fel az erény, kísérve az igazságtól és a bölcseségtől — a béke olajágával kezében; a könyörtület a maga balzsamával. Barátom! Itt meg kell állanom. Érzem, hogy egész valómat egy nemes lelkesedés, egy elragadtatás hatotta át; minden idegem meg van feszülve, minden izmom működésben. Lelkemet egy nagy, egy félig sejtett, félig leirhatatlan érzélem hatja át; úgy képzelem, hogy az istenségtől vagyok inspirálva.

Igy szól az ifju. És a meglett ember megírja művei remekét „az önnivelésről“ s a többit „a jelen korszakról“, a munkásosztályok emeléséről, „a nevelésről.“ stb.

S ezekben is — bár higgadtabban — ugyanazt mondja, a mit barátjához írt levelében: „Én nem tekintem az embert gépnek, mely azért volna teremtve, hogy másoknak legyen eszköze, hanem oly lénynek, a kinek szabad szellemi tehetségei vannak. . . . Az embert azért kell nevelni, *mert ember*, és nem, azért, hogy czípőt, szeget vagy gombostüt kell csinálnia“ . . . Én azt mondom az *ember név* nagyobb az *elnök* vagy *király név*nél (öumiv. 16.) . . . Egy gyermek tökéletes nevelésére tagadhatatlanul mélyebb gondolkozás, nagyobb bölcsesség kell, mint egy állam kormányzására,

mert az utóbbinak érdekei és szükségei csekélyszerűbbek, durvábbak és világosabbak, mint a szellemi tehetségek, a gondolat és érzelem növekedése s a lélek finom törvényei, a melyeket mind meg kell tanulni és felfogni, mielőtt a nevelés munkáját teljesen bé lehetne végezni. Kell-e világosabb bizonyíték arra, hogy az eddig álmodottnál magasabb műveltség kell az emberi nemnek?... (Önm. 17.)

... Az embernek azért kell művelnie magát, mert ember. Neki azzal a meggyőződéssel kell kiindulni, hogy valami felségebb van benne, mint az egész anyagi világban.

A gazdagságnak a legkisebb tekintélyt sem kellene a gazdag számára biztosítani. Az egyedüli különbségek, a melyek elismerendők lennének: a lélek, a jellemzilárdság, a megvesztegethetetlen becsületesség, a közhasznúság, a művelt ész és az igazság keresésében való hűség különbségei. Az embert azon mértékben kellene mindenütt tisztelni és becsülni, a mint ehez méltó igényei megvannak. Nem látom át miért ne lehetne egy ily ember, ha durva szövetben is, de csinosan öltözve, tisztelt vendég a legcsinosabb teremben és a legfényesebb társaságokban is. Egy ember végtelemül többet ér, mint a salonok, öltözékek és az egész világ pompája. Ő arra teremtettet, hogy mindezeket lábbal tapodja. (Munk. oszt. 115.)

Ha kérdezné valaki, mi az én fogalmam az emberi lény méltóságáról, azt felelném: hogy az áll először azon — némelykor észnek, máskor lelkiismeretnek nevezett — szellemi elvben, a mely feljül emelkedve azon a mi csak hely és időszerénti, a változhatlan igazságot és az örök jót megkülönbözteti; a mely a tökélytelen dolgok közepette, a tökély eszméjét felfogja; a mely egyetemes és részrehajlatlan s egyenes ellentétben áll az emberi természet részrehajló, önző elveivel; a mely parancsoló tekintélylyel kiáltja nekem, hogy embertársam éppen oly becses mint én, s jogai oly szentek, mint az enyéim; mely azt parancsolja nekem, hogy minden igazságot fogadjak el, bármennyire ellenkező is kevélységemmel és minden erényt gyakoroljak, habár összeütközik is érdekemmel és a mely felhiv, hogy örvendjek mindennek, a mi szép, jó, szent és jótékony, bárminő lényben is található ezen tulajdonságok. Ez az elv az istenségnek egy szikrája az emberben! Egy magasztos elv hatotta át elmémet — a lélek nagysága, Istennel való egysége a szellemi hasonlatosság által.“

Ezt az elvet hirdette 1802—1842-ig Channing Ellery Vilmos. 1842 október 2-án meghalt. Születése száz éves fordulóját 1880-ban csaknem az egész mivelt világ megünnepelte. Halála 50 éves fordulója alkalmából mi is emlékének szenteltük ezt a félórát.

Legyen hála Istennek, hogy adta az emberiségnek ezt a nagy embert. Legyen köszönet t. hallgatóimnak, hogy megengedték nyilvánosan fejezzem ki e nagy reformátor iránti hálámat.

Boros György.

A vallás vigaszsa.

(Elbeszélés.)

Kissé szokatlan dolog, hogy E. . . község szorgalmas népe ma nem igyekszik sem a megkezdett vetést folytatni, sem más mezei munka után nem lát, hanem itt-ott kisebb csoportokba gyűl össze s a nap leendő eseményét tárgyalja.

Mert valóban nagy esemény az, hogy Székely András, a falu legjóravalóbb legénye, Máté Rózát esküvőre viszi. Hivatalos is a mai vendégségbe a falu apraja-nagyja, nem véve ki még Sós Mihályné asszonyt sem, a ki ugyancsak teleszájjal beszéli, hogy Székely András mégis csak igen nagy szerencse annak az örökös templomba járó leánynak, a kiből igen jó apáca lehetett volna, de jó székely gazdasszonynak bizony nem való. Az ő leánya, igaz, nem sokat jár a templomba, de bezzeg meg is tudja keverni a rántást.

Rosz nyelvek azt beszélik, hogy Sósné asszony sem kergette volna ki a házából Székely Andrást, ha oda véletlenül bebotlik — leányért.

Megvolt az esküvő. A frigykötés két életet csatolt össze boldogságra, szenvedésre egyaránt. Hosszu az élet -- mondá az eskető pap -- a gondtalan örömök napja hamar elmúlik, mint a tavaszi virág illata. Örömek közt hálaadásra, az élet szenvedései között lelketek enyhítésére jöjjetek az Urnak házába!

Az esketés mélyen meghatotta különösen a menyasszony lelkét. Igazi vallásos kedélye, élte legfontosabb pillanatában, erősbülést nyert s jól esett lelkének, hogy vőlegénye arczáról is a valóság meghatottságot látta lesugározni.

A vendégség virradatig tartott. Ezer jó kívánsággal hagyták az ifju párt az új otthonban.

* * *

Székely András uram házánál folytonosan pezsgő élet van. A cselédek, de még a gazda is, már a hajnali harangszó hallatára lábra állanak s míg az egyik az állatok ellátásával foglalatoskodik, addig a másik az őszi vetéssel megvásott, megfényesedett ekéket rakja el, hogy tavasszal ismét kellő rendben találja. Az egész vágású szekeret elbontja s biztos helyre rakja, mert a jó székely gazda nem szenvedheti, hogy gazdasági eszközei az udvar szél-tében-hosszában heverjenek. A sovány törökbuza kóró is boglyába

kerül s majd a hosszú tél folyama alatt a szűk takarmány kimelésére igen jó lesz. Nem is olyan könnyű dolog ám 28 darab köteles marhát télen kitartani. A nyolcz ökörnek különösen nagyon jó tartás kell, mert közelegnek a vásárok. De hátha még a vásár előtt valamelyik kereskedő a pajtáról vásárolja meg a jól kiépült állatokat! Így gondolkozik Székely András uram és — tegyük hozzá — nagyon okosan. Még soha sem mondta azt, hogy nincs eladó ökre. Hogy eladó-e vagy nem, azt az érettök ígért ár határozza meg. És ha a kiépült ökrökből eladott, nem nyugodott addig, míg helyökbe, alkalmas sovány ökröket, nem vásárolt. Ilyenkor párján 100—120 frtja maradott meg. Hej! sok költés van az apró cseledekre!

Székely András uram háza-tája a berendezésben, tisztaságban is ritkítja párját. Az idegent már első tekintetre meglepi a gyönyörű galambbugos kapu, valamint a szép kőépület gyöngyszinre festett ajtókkal és ablakrációkkal. A lakás három szobából áll s ezek egyike a vendégszoba, mely csak ritka esetben jó használat alá. Mindenütt Székely Andrásné kezenyoma látszik meg. A konyhában tükörtiszta pléh- és rézedények vannak a falra aggatva. Szóval bárki első tekintetén megmondhatja, hogy ez a jóllét hajléka.

A család meg van áldva a jó Istentől apró népség dolgában is. Már hetedikszor fészkelt a golya a ház tetejére és mindig egy-egy virágszálát felejtett ott. Sebaj az, mindenkivel a családi örömek szaporodtak! Székely András és felesége nem olyan természetiek, hogy Istennek ilyen áldásaiért panaszkodni tudjanak.

— „Szeret az Isten minket feleség — szokta mondani a gazda csendes esti órákon, letörölve homlokáról a verítéket. Oly jól esik nekem, midőn napi munkám után bejöhetek közétek, hogy a nap fáradalmaitól kipihenjem magamat s leolvassam arczaitokról, hogy ti is mindnyájan boldogok vagytok. Sohasem kerestem a boldogságot e házon kívül és az itt felkeresett engemet. Ugy érzem, hogy az élet apró küzdelmeiben csak itt közöttetek és Isten szent házában találhatok szívemnek enyhületet, vigasztalást. Te tanítál meg, édesem, engemet tiszta szívből imádkozni, — a szorgalmas munkálkodás mindig sajátom volt — és most úgy tapasztalom, hogy az a mi kis vagyunkánk van, az sem érne semmit, ha olykor-olykor buzgó hálaadásunkat nem mondhatnók el a jóságos Teremtőnek, annyi jóságért!“

Beszélgetés közben, a boldog család, jóízűen költötte el az izletes vacsorát. Vacsora végeztével a kis gyermekek imára fogták kezeiket s hálát adva a nap jótéteményeiért, könyörögtek az éjszaka nyugalmáért is. Aludjatok csak csendesen kicsikék, meghallgat a jó Isten!

Másnap Székely András uram feleségével együtt az udvarhelyi vásárra ment, hogy a házhoz szükségeseket bevásárolja; a feleségével a piacon a legjutányosabb árakon vásárolt be és már délután két órakor megtért, míg mások esti 9–10 órakor szállingóztak haza.

— Milyen különös az a Székely András — szólott Gábor Ferencz Varga János komájának; annyi a vagyona, hogy alig bir vele s mégis egy pohár borra be nem térne közénk! Csak növelje gazdagságát, fukarkodjék, lesz a kinek hátrahagyja. Hanem én nem vetném úgy meg a világi örömeiket. Másokért küzdek? . . . Gyermekeimért? . . . Ki tudja, ugyis megköszönék-e valaha. Élem ugy a világot, a hogy nekem jobban jő s ha vagyonomból valami el is vásik, a ki hátul marad, tegye be az ajtót!

— Jól mondja édes komám, mert az valóban háládatlan munka, a mit Székely András végez. Hajnalban már talpon van, s többet dolgozik két cselédjénél. Azt tartja, hogy a gazda szeme hizlalja a marhát. Már én nem tudom, hizlalja-e vagy nem, de én bizon a munkával nem ölm agyon magamat. Az erős munkás ember 5–10 esztendővel kevesebbet él. S még a téli estéken is, nehogy beszélgetés okáért, Mózes zsidóhoz, vagy egyszer betekintene, hanem összegyűjti a fiatalságot házához s ott bibliából, mesés könyvből s nem tudom miféle „Jó könyvek“-ből felolvasásokat tart nekik, vagy pedig a tiszteletes urral, tanító urral az iskolában babrálnak a fekete táblán, mint az iskolás gyermekek. Való is a nagyoknak az a komédia! Higgye meg, édes komám, hogy ezek hárman egy követ tujnak s ugy veszem észre, hogy minket újra építésbe akarnak belekeverni. Kisdedóvót akarnak építtetni! Dej'szen, abba beletörik a bicskájuk! . . .

— Bele biz' abba, ha én mondom, szóla Gábor Ferencz, olyanokat ütve öklével a boros asztalra, hogy a rajta levő üvegek, poharak tánczolni kezdettek. Most renováltuk meg a templomot, új iskolát építtettünk — ez is hármuknak volt az eszköjárása — most már az egyháznak kölesön kiadott 800 frtját is tegyük valami haszontalan dologba. Eddigelé legalább egynehányan kamatra használtuk, most már vegyék ki a kezünkből azt is! Dej'szen, nekem is jussom van ahhoz! Majd megverem én a faluban a nagy dobót, s majd meglátem, hogy akkor ki épít kisdedóvót! . . .

És „komámuramék“ lelkes hangulatban hagyták ott a koresmát s hazajövet — ugy hiszem — a vén országút is megunta hallani a „harcezi lármát“.

Székely András nem sokat hallgatott az ilyen mormolásra. Az egyházi és községi gyűlésekbe eljárt s ott készséggel támogattott minden jó ügyet, sőt még kezdeményezett is. A kik alattomban ellene működtek, nem mertek nyiltan fellépni, mert tudták, hogy szándéka megvalósítására a község nagyobb részét meg-

nyerte. Szavaira mindenki sokat adott. A kiseddővő dolgát úgy kezdte, hogy 100 frtot ajándékozott egy házra. De már ekkor a többi sem maradt hátra s a végén a 800 frt megmaradt s a kiseddővő is felépült. A falubeliek ez áldásos intézetet nem győzték eléggé dicsérni.

A helybeli pap, tiszteletes Váró István úr, igazi, őszinte előszeretettel viseltetett az egyszerű székely ember, Székely András iránt, ki minden áldozatkészsége mellett is, vagyonát megkétszerezte.

Székely Andrást szerette a pap, a mester, a falu javarészával együtt. Csak Varga János és Gábor Ferencz nem voltak azzal kibékülve, mert hát az övék mindig csak fogyott, a Székely Andrásé mindig csak gyarapodott.

A véletlen úgy hozta magával, hogy Székely András valamely magánügy megbeszélése végett éppen akkor ment Mózes zsidóhoz, mikor ezek ott javában mulatoztak.

— Tessék leülni közénk Székely András, szóltak hozzá.

Le is telepedett pár percze, szándéka lévén, ugyis, alkalomadtán, azoknak a gyakori dorbézolást szemökre lobbantani. Éppen kapóra jött az alkalom, mert komámuraimék a szegénységről, s a nagy adóról kezdetek panaszkodni.

— Már, édes barátim, boros pohár s tele üvegek mellett szükségről ne panaszkodjatok, mert akkor magatok felett mondatok kemény ítéletet. Nekem, hála Istennek, van egy kis módoskám, de korcsmai borra nem telik, s nem is tartanám igazságos dolognak, családom tagjai rovására szerezni magamnak élvezetet. Ahhoz egy kicsit durva lélek szükséges. E réven én évenként csak 25—30 frtot takarítva meg, elmondhatom, hogy mióta feleségemmel élek, négy ökröm e megtakarításból van. Letett dohánypénzemből is hasznos dolgokat vásároltam. A fennebbiekre esetleg elvesztegethető idő már sokkal többet ér s egész kis vagyonkának felelhet meg. Az én keresményem szorgalmam s takarékoságom gyümölcse. De ti csak gonosz szenvedélyeiteknek éltek, elfeledkeztek Istenről s el magatokról. Hát mi jót várhattok? Én tudom. Pusztulást hoztok magatokra és családaitokra!

E szavak után Székely András ott hagyta őket, de csodájára a falunak — ők is örökre ott hagyták Salamon zsidót.

* * *

Az idő sebes szárnyakkal
Im mily gyorsan elrepül . . .

Ez ismert egyházi ének szavait énekelgette Székely András egy vasárnap délutánján a szobában, mikor felesége benyitott hozzá.

— Talán bizon kelmednek is a jutott eszibe, a mi nekem, hogy éppen ezt az éneket éneklí.

Én nem is tudom mire gondoltam anyjok, csak ugy a nyelvemre jött.

— Pedig lett volna mire gondoljon, mert hát a jövő kedden nagy nap lesz.

Miért nagyobb mint máskor, édes vén anyjokom, csak talán nem keresztelünk egy új unokát?

— Még az is meglehet, de meg egyéb is. Hát nem tudja, hogy kedden éppen 40 esztendeje lesz, hogy én is ezt a küszöböt taposom.

— No lám, gondoltam, hogy valami lesz, mert én ugy minden ok nélkül nem szoktam énekelni.

Lesz ugyan itt, de még nem is akármilyen. Ezek a gyermekek már régóta törík rajta a fejöket s a tiszteletes ur is beleelegyedett, s így már csak el kell járnunk még egyszer azt a mennyasszonyi tánczot. No azután Ilonáéknak a kis fíjokat is egyuttal megkereszteljük.

— Ezt már szeretem anyjok — hogy te kezdesz mulatságra gondolni. Ha az Isten éltet én nem leszek elrontója, de már akkor a fiuk is hadd jónének haza.

— El van az már igazitva. A pap (Mózes) azt írta, hogy hozza a feleségít s a gyerekeket is. A tanítónak egy kissé bajosabb, mert az iskolát most állította bé, de én tudom hogy ök is itt lesznek s Andráséknak, Domokoséknak könnyü, mert ök itt vannak a faluban, de Ágnes eljő s a Mártha ura nemcsak hogy eljő, de halom valami harmóniát akar okoskodni ezzel a mi mesterünkkel. Egy szó, mint száz, apjuk egy kis jó húsról, borrol kell gondoskodni, nehogy szégyent valljunk.

Az már az én gondom — szól Székely András. — Lássatok ti csak egyéb után.

— Székely András sok mindenre gondolt, de arra még sem, a mi a következő kedden történt.

A mikor délfelé közelgett volna az idő, András gazda igazgatott, rendezgetett az udvaron s észre sem vette, hogy a kapu megnyílt s azou elöl a pap Gábor Ferenczcel, a bíróval, azután a kisedővő aprósága, azután az iskola gyermekei s azután meg az egész falu népe nyomul be hozzá, nem hagyván el még a muzsikuszigányokat sem.

Még jó rendin körül sem nézhetett Székely András, midőn a tiszteletes levett kalappal megáll előtte s egy szép beszédben köszöntötte fel az ekklésia, az iskolák s a maga és szolgatársai nevében.

— De már engemet is csak hallgasson meg édes Székely András uram — szólalt meg a bíró — mert mint a falu bírója, de mint a magam bírása is, nagy hálával tartozom a jó Istennek, hogy kendet olyan szép étellel s annyi áldással megáldotta, mert én kegyelmednek köszönöm, hogy bíró vagyok, de még azt is, hogy ember vagyok. Én csak azt kérem a jó Istentől, hogy kegyelmedet még sokáig éltesse.

Alig, hogy elvégezte a bíró, rázendítette a gyermek sereg a mostanra tanult éneket, s a maga gyermekei s a falu leányai áldással, virággal s a mi szépet kigondolhattak, azzal halmozták el a két boldog öreget.

A mikor Székely uram magához tért, hogy megköszönje, akkor a felesége állott elé s az egész sereget meghívta, hogy a nagy eperfa körül gyűljenek s egy keveset falatozzanak.

A kalács, a kenyér, a sült csirke, kappan a gyermek s aszszony népet, a férfiakat meg a bor s a cigánynóta tartotta jókedvében. Táncz is lett biz' abból s a mig a nap fénye tartott, addig a Székely András udvarán egymást érte az ember. Este a családi ünnepély következett benn a házban, melyen már a belső emberek kivül csak a gyermekek s azokhoz tartozók fértek el.

Ezer áldó szó, ezer jó kívánság zárta be a Székely András házassága negyvenedik esztendejét.

A mikor mindennek vége volt, a két öreg egymás nyakába borult s könnyező szemekkel adtak hálát a jó Istennek, hogy őket ugy szerette.

Mi azt mondjuk: *a kik az Istent félik és tisztelik, azoknak mindenek javára szolgálnak.*

Tarcsafalvi Albert.

Régi dolgok.

A barát és a fanyelű bicsok.

(Legenda.)

Sok mindenféle komikus és tragikomikus dolog történt abban az időben, melyben a katolikusokat templomfoglalási mania uralta. Tudvalevő az, hogy ez az idő a Mária Terézia uralkodására (1740) esik. Ekkor történt, hogy Sinfalván egy barát csaknem mindennap végig járta a falu utcáját mezitláb, hajdanfön, kezében tartva egy Krisztus feszületet. S hogy annál inkább magára vonja a közfigyelmet: teletorokkal énekelte a „Miserere-t“ s helyelközzel még beszédet is tartott. Eleinte megbámulta a nép, de később számba sem vette, hanem a gyermekek annál kíváncsiabbak voltak, körülfogták és tömegesen kísérték.

A barát így magához édesgette a kis nebulókat, kámzsája

tarisznyszerű zsebeiből kezdte előszedni a fanyelű bicskokat és kinálgatta vele a gyermekeket.

Előbb féltek tőle, de csakhamar a kapzsóság vett rajtuk erőt, és mindenik elvett a baráttól egy-egy ajándék bicskot, a mit a barát e szavak kíséretében adott oda: „Kegyelemnek fanyelű bicska.“

A barát ezen perfid eljárása utóvégre is némi gyanut keltett az atyafiakban: vajjon mi lesz már ebből?

De Ádámosi János, az unitárius pap boszankodott e felett leginkább. Valahányszor ezt a jelenetet látta, mindannyiszor felháborodva lépett a szobájába, nagyokat sohajtva és ümmögve.

A papné - Kardos Judit — egy jól megtermett asszony, nem tűrhette tovább, hogy megkérdeje férjeurát: ugyan bizony tiszteletes férjemuram, mi az oka annak, hogy annyit sohajt és ümmög, mikor az utczáról bejön? Hát — édes feleségem — ha tudni akarja, megmondom. Az a barát, a ki mindennap fellármázza a falut s fanyelűbicskokat osztogat a gyermekeknek s most már a felnőtteknek is, ránk nézvést roszban törí a fejét. Mert annak az az értelme, hogy idetova egy kommisszio száll ki, és a mely háznál fanyelű bicskot talál, azt a házat és azt a családot pápistának fogja felírni. Ennyi az egész! Erre a papné csak annyit mondott: nó megállj barát!

Másnap Kardos Judit rendre járta mind a házakat és a család-főket felvilágosítva a dolog mibenléte felől, a fanyelű bicskokat egytől-egyig magához szedte, a gyermekek nagy szomorúságára.

Nem sok idő vártatva újra felhangzik az „Ave Maria“ az utczán. Mikor épp a papiház előtt lépdel a barát, a hatalmas papné kilép a kapun, a barátot hirtelen berántja — be a házba. A temérdek fanyelű bicsok ekkor mind az asztalon volt. A papné rámutat: látod ezt barát! azontosan pakold be a kámzsád zsebeibe és jöjj velem. Hová — megütődve kérdi a barát. — Ki a falu végére. Hát aztán? Aztán ott megmondom én a többit — volt a felelet.

Elöl ment a barát — most már nem énekelve és utánna a papné, no meg egy csomó népség és gyermeksereg.

A falu végére érve, ott várta néhány aszaggal felfegyverkezett tüzes menyecske, sorban állva.

Nó te barát — szól a papné — most jót állok, semmi bántódásod nem lesz, de ha többé belépsz a faluba, hidd el, hogy ezek az aszagok fognak minisztrálni. Értetted?

A barát nem is mutatkozott többé Sinfalván, de azért — később — karhatalommal elfoglalták a hegyen álló szép templomot és a parochiának $\frac{2}{3}$ -át.

Vajjon a mostani nők vallásuk és templomukért megtennék-e azt a hősiességet, a mit a régiek tettek? **Orbók Ferencz.**

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Gondnoki és tanári beiktató ünnepély.** Igen érdekes ünnepélye lesz a kolozsvári unitárius főiskolának f. évi márczius 25-én, mert akkor egyszerre fogja elfoglalni felügyelő gondnoki székét Kozma Ferencz kir. tanácsos, Kolozsmegeyi tanfelügyelő; tanári székét és Péterfi Lajos, Dr. Nyiredi Géza és Gál Kelemen tanárok. Az ünnepélyt főt. Ferencz József püspök ur fogja megnyitni és Ulár Pál igazgató zárja be és köszöniként az ifjusági dalkör énekel.

— **Új papok.** Február 14-én hat ifju papnövendék állott papi szigorlatra. A szigorlat egész nap tartott és azt mindnyájan kiállották és pedig: Biró Lajos, Benczédi Domokos, Demeter Dénes, Ekárt Andor, Péter Sándor, Székely András. A vizsgáló bizottság határozatát, mely szerint egy jeles, három jó, kettő elégséges bizonyítványt kap, a főt. püspök ur hirdette ki intő és buzdító elnöki beszéd kíséretében. A már papjelöltek nevében Biró Lajos köszönte meg a püspök ur s a tanári karnak hogy őket bevezették a theologiai tudomány világába. Jó reménységünk kíséri az ifjakat az Ur szőlőjében.

— **Építkezés.** Nem emlekszünk, hogy egyszerre annyi unitárius ekklesia kért volna engedélyt építésre, az E. K. Tanácstól, mint ebben az új esztendőben. Böllön a készületet a mult évben kezdette meg, de nagy szabásu és mintaszerű templomához az idén fog hozzá. — Ny-Szt-Márton—Csikfalvi ekkli. az utóbbi községben épít iskolát. Az ekklesiának a csikfalvi része az utóbbi esztendők alatt páratlan áldozatokat hozott. A hívek egy néhány nem unitáriussal együtt, egy szép és értékes belső telket ajándékoztak; azt követőleg tanítót vitettek s a fizetését saját zsebéből biztosították. Mult évben az ekklesia többi részeivel együtt tornyukat megújították és most iskolát építenek. Eddig saját zsebéből 3000 frtot adtak ki, mert az ekklesiának jövedelem forrása semmi sincsen. Az iskola építésre segélyt érdemelnek s megis érdemi. — A Dombói ekkli. 3000 frtot meghaladó költségvetéssel épít iskolát két tanteremmel 100—120 tanuló számára. A dombói ekklesiának országos lires van, a mit iskolájának köszön. Ez az ekklesia az áldozatokban is az elsők között jár. Közélebről épített templomot, 10,000 frtot meghaladó összeggel, papi lakja megújítására 1000 frtot adott, s a mult évben 1000 frttal csináltatott orgonát. — A szentmihályi ekklesia díszes iskola építésére nyert engedélyt. Ez az ekklesia csak a mult évben épített egy kényelmes tanítói lakást, papi háza és temploma is az újabbjében épült. — A Siménfalvi ekklesia mesteri lakás építésére nyert engedélyt. Ennek az ekkli. is kevés jövedelemforrása van a hívek buzgóságán kívül, de az példányszerű. Lapunk egyik megelőző évi számában ki volt mutatva mily szép összeget teremtetek össze saját zsebéből. — A datki ekklesiának papi ház építésére adatott engedély. Vagyonilag a gyengébb ekklesiák közé tartozik, de buzgóságban versenyez a jobbakkal. A mostani építésre 500 frtot vállaltak magokra a hívek.

— **A lelkészekhez.** Tisztelettel felkérjük mindazokat a lelkész-társainkat, a kik a mult év augusztus 30-án küldött levelünkben tett kérdésekre még nem válaszoltak: sziveskedjenek ezt megtenni mielőbb, hogy teljes és határozott concret adatok birtokába juthassunk.

Csifó Salamón,
árkosi lelkész.

Vaska Béla,
s.-szentkirályi lelkész

— **Szent-Ábrahám** ekkleziánkban dicséretes és elismerésre méltó egyházi munkásság foly. Derék énekezerünk Tóth Vilmos már évekkal ezelőtt ifjusági dalkört teremtett, mely — különösen a téli időszakban — igen áldásos és jótékony hatással működik. Működésének anyagi eredménye egy igen jó harmonium, melyet a dalkör nyilvános szereplései alkalmával begyűjt jövedelméből szerzett. Most minden tanítás harmonium-kísérettel énekel egyházi énekkel kezdődik és végződik. Ennek — azonkívül hogy az énektanítást és tanulást könnyebbé teszi — megvan az a nagy és semmivel ki nem pótolható előnye, hogy a templomi orgonával kísért énekléshez szép szerivel hozzászoktatja az egyházi

énekek iránt — igen sok helyen — annyira közönyössé vált s nem éneklő népünk. S ez itt, nálunk most már könnyen megyen, mert buzgó és ámbíciós énekvezérünk kezében van az eszköz, melyet — különben — minden kántorunk megszerezhetne. Ő elfeledteti, mondhatnám eloszlatja gyakran unalmas, lassu melódiájú egyházi énekeink ridegségét azokkal a szép orgonakiséretekkel — műkiséret — a hozzájuk alkalmazott duettekkel, melyeket Végler Gyula képezdei zenetanár ur volt szives egyházi énekügyünk érdekében átdolgozni s melyek, ugyszólva, megfűszerezik énekeinket, A karácsonyi ünnepek alkalmával is ilyen énekekkel emelé istentiszteleteink szépségét 16 ifju legényből álló dalárdánk. A legfőbb figyelmet érdemli azonban az, hogy a hármonium-kisérettel, duettben énekelt egyházi énekek az iskolás gyermekeket annyira érdeklik s annyi vallásos érzéssel és buzgósággal töltik el, hogy ez legkedvencebb tárgyaik egyike s boldogok, ha ezzel foglalkoznak. Ha ez így halad, — s haladjon is így — én remélem, hogy a korábbi közönyösség helyett, az éneklés — mint az istentisztelet egyik legszebb része — iránti odaadó szeretet fog megteremni. S előre képzelem lelkemben ama szép éneklést, melylyel — a most iskolás gyerekek, majdan mint felnőttek — együtt zengik az istenházában a mi istenünk dicsőségét.

A dalkör összetartása és vezetése körül az oroszlánrész — természetesen — a Tóth Vilmos énekvezéré; — de Péterffy Mihály lelkész és László Zsigmond községi tanító is buzgón pártfogolják. Összejöveteleik alkalmával hármonium-kiséret mellett duettek és három hangra temetési énekek taníttatnak; költemények szavalása is szokásban van. Óhajtható, hogy olykor-olykor egy-egy vallásos tárgy felolvasással bővítsék programjukat. Akkor e téren való egyházi működésük teljes lesz és semmi kívánni valót nem hagy fenn. id.

— Székely József okleveles tanár, kit a Ludovika akadémia tanszékéből az országosan ismert módon eltávolítottak, egy kötet költeményt kiadni május hó 1-én. A kötet ára 1 frt (diszkötésben 2 frt). Minden pénz Révai Leó könyvkiadóhoz küldendő Budapestre (Egyetem-utca 1. sz.) Felhívjuk olvasóink figyelmét az ifju író új művére. Történelmi műveit ismerjük, ifjúkori költeményeiből többet olvastunk. Az új könyvnek jó sikert kívánunk.

— Ifj. Nagel Ottó könyvkereskedésében Budapest, Muzeum-körut megjelent Knorr Alajos „Önügyvéd“-jének 2-ik füzeté, mely ugy tartalmának gazdagsága, mint a kiállítás csinosága által tűnik fel. 2-ik füzet a közös kormányhatóságok felsorolása mellett ismerteti a közös hadügyminiszterium hatáskörét, a közös állami számvevőszék felállításának és a kabineti iroda működési körét. Az „Önügyvéd“ kapható füzetenként, egy füzet 30 kr. Előfizetés utján 9 füzet 2.70, 18 füzet 5.40.

— Özv. Molnár Miklósné, szül. Bartók Anna, életének 80-ik évében elhunyt 1893. februárius 4-én Felső-Szováthon. Férjét, a ki szováthi unitárius pap volt, 1853 januárius 31-én vesztette el. Özvegyen, saját erején, nevelte fel gyermekeit, a kik közül Sándor ügyvéd, Miklós, János papokká lettek, Albert pedig, mielőtt ekklésiáját elfoglalta volna, meghalt. Még a régy fiun kívül négy leányt nevelt fel tisztességben becsületben. Megsiratva halt meg. Igazi nő és példányszerű édes anyja volt. Nyugodjék békében!
i. y.

— Becsák János m. kir. b. ü. miniszteri hivatalnok február 2-án szívzélhűdés következtében, élete 41-ik, boldog házassága 14-ik évében hirtelen meghalt. Ifju volt, szerény volt, hivatalának élt, kis körben mozgott, de azok, a kik ismerték rendkívüli nemes szívü, kedves, jó embernek tudták. A nem várt halál barátai körében lepte meg s ő egy utolsó mosolylyal vett örök búcsut szeretteitől. Legyen kedves emlékezte!

— Halálozás Hajós Jánoska, Hajós Gyula vasúti mérnök szeretett fia s Hajós János isk. f. ü. gondnok reménysége 2½ éves korában, mielőtt a tavaszt megpillanthatta volna, elhervadt február 15-én. Angyal volt, angyal lesz!

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Felolvasások. A Dávid Ferencz Egyletben Kolozsvárt február hó 5-én dr. Brassai Sámuel, folytatta egy régebbi felolvasását „Melyik az igazi tudomány?“ („Vallás és philosophia“) felolvasa Gálffy Lőrincz h. tanár. Kozma Ferencz Kolozsmegye kir. tanfelügyelője „A családi életéről“ tartott felolvasást. Mindkét felolvasás kiválóan jól sikerült, igen szép hallgatóság hallgatta. A Dr. Brassaié a Keresztény Magvetőben, a Kozma tanfelügyelő uré lapunkban közöltetni fog

Pályázati hirdetés. Az 1892-ik év június 22-én tartott marosvásárhelyi D. F. fiók-egyleti nagy gyűlés alkalmával Csongvai Lajos ügyvéd, hitrokonnunk lelkesült pohárköszöntőjében, egy husz frankos aranyat tűzött ki a legközelebb tartandó D. F. fiók-egyleti gyűlésen a legjobb felolvasás jutalmazására. A f. évi február 1-én tartott gyűlésben a választmány határozottlag kimondotta, hogy tétessék közhírré, hogy a ki e körbe a kitűzött 20 frankos díjra, mint felolvasó pályázni akar, a következő feltételekhez tartsa magát:

- a) Felolvasást tarthat e körbeli minden D. F. egyleti tag, szabadon választható, valamely vallás-erkölcsi és nevelési tárgyról.
  - b) A felolvasás lehet kötött vagy kötetlen beszédben.
  - c) A pályázók kötelesek ebbeli szándékukat és felolvasásuknak címét Esperes Kelemen Albert afához 1893. május hó 15-ig bejelenteni.
  - d) A felolvasás a bejelentett sorrend szerint fog következni, és pályázó kötelezve lesz művét a közgyűlésen felolvasni.
  - f) Aláveti magát pályázó a közgyűlés által kinevezendő bizottság ítéletének.
  - g) A pályanyertes munka az egylet tulajdona lesz.
- Szt.-Gericzén, 1893. február 2. M á j a y G á b o r, választm. jegyző.

Örömmel jelezhetem, hogy Kilyénben „Ifjúsági egyesület“ lett, s ez meg van és meg is lesz. A czim, a név mulandó, örök a szellem s az él. Hetenként egyszer az iskolaházban egybegyűlünk, a községi tanító és Pázsint Mihály lelkes látják el az 50—70-ig való leány, legény, nő és férfi, szegény, gazdag feljöttéket táplálékkal s még eddig anyuk szerint s reméljük ezután is úgy lesz — mondom — egy este 2—3 óra hosszágig. Jól találják magukat. Bele állott a fiatalság egészen; fára, világításra krajczárokat szednek fel ők egymásközt s örömmel fizetik, csak ott lehessenek. Most egy dalárda van alakulóban, mely az egyesületből fog kitejődni. T u d ó s í t ő.

A Fiatalság Barátja „téli“ számában megjelent talányok megfejtése:

Földirati feladat: c z á r. Szótalány: Dávid Ferencz, Ferencz József. Számfeladvány: két 7 hány 7? = 77. I. = uri ima. II. = Brassai Sámuel. Helyesen fejtette meg m i n d e n i k e t: Hadházi Ilon D.-Szt.-Márton. A számfeladvány kivételével: Adorján Ferencz, Géza, Jenő, Czakó László, Csegezi Irma, Szász Ilona Torda, Vass István H.-Szt.-Péter. A jutalmul kitűzött „Unitárius Közlöny“ III. kötetéből egy-egy példányt nyert: Hadházi Ilon, Adorján Géza Jenő, Szász Ilona és Vass István.

A „Fiatalság Barátja“ téli számával sziveskedjenek azok a t. lelkész urak, a kiknél még volna, elszámolni az egyleti pénztárnok urnak, hogy ne legyen akadályozva az elkészítésében egy új tervünknek, a mely, a vett nyilatkozatokat itélve, még az eddigleknél is nagyobb örömet fog szerezni ifjainknak.

A „Dávid Ferencz Egylet“ székely-kereszturi fiókpénztárába tagsági díjukat 1892 február 18-tól—december 5-ig befizették: 1891-re Derzsi Gábor Kis-Solymos. Tamási József, Kis-Solymos. Nagy Sándor, Kis-Solymos 1892-re: Boér Lajos, Bözöd. Dr. Jankovich Pál, Sz-Keresztur. Kozma Dimén, Énlaka. Ferenczi Aron, Medesér (91-re is). Unitárius eklklésia, Medesér (91-re is). Orbók Sándor, Rugonfalva (91-re is). Derzsi Dénes, Medesér. Borbély Sámuel, Székely-Keresztur. Mihály Dénes, Sz.-Keresztur. Kálmán Dénes, Sz.-Keresztur (91-re is.) Vitális Elek, Parajd. Sándor János, Sz.-Keresztur (91-re is). Sándor Jánosné,

Sz.-Keresztur (91-re is) Nagy Benedek, Körispatak. Lőrinczi Sándor, Nagy-Galambfalva.

A nagyszámu hátralékosok szíveskedjenek minél előbb befizetni tartozásukat, hogy ne valljunk szegényt.

Sz.-Keresztur. 1893 január 9.

Mihály Dénes,
f.-e. pénztárnok.

A D. F. Egylet pénztárába 1893 jan. 22-től—feb. 22-ig a következő befizetések történtek.

1 frt rendes tagsági díjat fizettek:

1892-re: Hadházi György, Mokcsa. Elekes József, Székely-Udvarhely. Orbók Ferencz, Kolozsvár (91-re is). Fekete Mihály, Kolozsvár (91-re is). Leitner János (csak 1891-re) Kolozsvár. Borbély Sándor, Vác. Id. Csongvai Károly, M.-Vásárhely (1890-re). Kardos Ferencz, Arany János, H.-M.-Vásárhely.

1893-ra: Debreczeni Sándorné, Kolozsvár. Székely K. József, Verespatak. Olvasó-egylet, Székely András, Sz.-Keresztur. Vári Albert, Kénos. Ajtai Albert, Budapest. Fodor Mózes, Torda. Dr. Kövári Sándor, Oravicza. M.-Farkas Sándor, Budapest. Lőrinczi Dénes, Fábán Dénes, Kovács Józsefné, Búzás János, Horváth János, Számetz András, H.-M.-Vásárhely (1892-re is).

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek:

1893-ra: Kozma Pál, Kolozsvár. Springman Ferencz, Bpest. Bodó Juliánna (1892-re), Borsos Imréné, Macskási Lajosné, Kolozsvár. Komjátszegi Pál, Ar-Rákos. Krizsik Ferencz. Veisz Miksa dr., Kolozsvár. Jakab Elek, Bpest. Weres Sándor, M.-Méhés. Koncz György, Borosnyó. Tób Zsigmond, Jobbágyfalva. Rédiger Soma, Torda. Zoltán Béla, Sz.-Ujvár (U. K. I. k.). Toroczka Venczel, Guraszáda (1892-re). Kis András, Csurgó. Kádár József, Deés. Molnár János, Brassó (1892-re). Zsakó István, Kolozsvár. Doby Antal Homonna. Sikó Géza, Medgyes. Perei Erzsébet, M. Berény. Albertfi Elek, Kolozsvár (1891—92-re). Simó Ferencz, Budapest.

Háromszékkörből r. t. díjat fizettek: Bedő Mózes 1891—93. Bedő Andrásné ifj. 1892. Özv. Boncza Györgyné 1892. Özv. Bartha Bénéámné 1893. Cserjés Gyula 1892. Szinte Sándor 892—93. Téglás Mózes 1892.

Azért a hátralék még mindig igen nagy!

Kolozsvárt, 1893. február 23.

Iszlai Márton,
pénztárnok.

Szerkesztőtől izenetek. Dr. H. D. várjuk levelét. — Sz. J. Bp. A szép es jó kívánatokért köszönet. Az új kötetnek jó sikert kívánunk. — Gv. A „Fiatalság Barátja“ tervbe vett számának mindenütt örvendenek. Pünköst előtt biztonnal készen lesz, éppen azért a megrendelést kérjük jó idejében beküldeni. A tudósítás jövőkor. — S. P. Bp. Nagy köszönet a felette becses küldeményért.

Új előfizetőknek és új tagoknak ingyen küldjük meg Ferencz József püspök ur felolvasását „Vallásos dolgokról“; a budapesti unitárius templom képét, s e mellett egyet a Simén Domokos, Dr Bartók István tanárok és Br Orbán Balázs képe közül, tetszés szerint.

Az „Unitárius Közlöny“ I—V. kötetéből teljes példányokkal rendelkezőnk. Egy-egy kötet 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.)

TARTALOM: Templomban. (Költem.) József János. 33. lap. — Channing Ellery Vilmos, mint erkölcse-reformator. (Vége.) Boros György. 34. l. — A vallás vigaszsa. (Elbeszélés.) Tarcsafalvi Albert. 38. l. — Régi dolgok: A barát es fanyelű bicsok. Orbók Ferencz. 43. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 45. l. — Egyleti élet es munkásság. 47. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belkőzépütcza 10.)